

Elke eerste zondag van de maand gaat deze Nieuwsbrief naar een groot aantal griffiers, adjunct-griffiers en andere medewerkers in en om raadsgriffies. Doelstelling is om “iets juridisch” dat mij afgelopen maand het meest is opgevallen met de lezers te delen, en er waar mogelijk leermomenten uit te halen. Dit alles om zoveel mogelijk gemeenteraden support te bieden bij het juridisch optimaliseren van hun besluitvormingsprocessen en andere werkzaamheden.

Thema voor deze Nieuwsbrief is: gemeenschappelijk geïnformeerd.

Gemeenten en hun taken

Anno 2026 telt Nederland 342 gemeenten. Van heel klein (Schiermonnikoog) tot heel groot (Amsterdam) voeren die gemeenten taken uit. Die taken laten zich onderverdelen in twee categorieën: autonome taken en medebewindstaken. Laatstgenoemde categorie voeren gemeenten verplicht uit, met dank aan de nationale wetgever.

Die werpt met regelmaat een in een wet verpakte taak over de schutting van gemeenten, legt er een handvol munten naast en vervolgens moeten gemeenten ermee aan de slag. Koste wat het kost, in meest letterlijke zin. Denk hierbij aan de Jeugdwet, maar ook aan de zogeheten “Spreidingswet”.

Op het uitvoeren van autonome taken staat geen enkele druk van bovenaf. Daar kiest de gemeente(raad) zelf voor. Denk hierbij aan subsidieverstrekking, maar ook op het al dan niet in de APV opnemen van een verbod op het wassen van de auto op straat.

Hoe zelfstandig is zelfstandig

Ook al zijn gemeenten van oudsher zelfstandige gebiedscoöperaties, volledig zelfstandig is geen enkele gemeente. Elke gemeente maakt deel uit van een aantal samenwerkingsverbanden met andere gemeenten en/of provincie(s). Dan hebben we het over gemeenschappelijke regelingen, ook wel bekend als ‘verbonden partijen’.

Waar de Gemeentewet bepalingen heeft over de inrichting en organisatie van gemeenten, regelt de Wet gemeenschappelijke regelingen dezelfde zaken voor (jawel) de gemeenschappelijke regelingen. Kenmerkend verschil is dat een gemeente bij wet wordt ingesteld, samengevoegd dan wel opgeheven, terwijl een gemeenschappelijke regeling wordt ingesteld, samengevoegd dan wel opgeheven door de bevoegde organen van gemeenten en/of provincies.

En daar wringt de schoen, gezien vanuit het perspectief van de gemeenteraad.

De oprichting van een gemeenschappelijke regeling

Een gemeenschappelijke regeling wordt ingesteld omdat het om wat voor reden dan ook beter is om de betreffende taken intergemeentelijk vorm te geven en uit te voeren. Om een voorbeeld te geven: vanuit het perspectief van efficiency, specialistische kennis en vermindering van kwetsbaarheid is in de loop der jaren toegewerkt naar het oprichten van een landelijk dekkend stelsel van Omgevingsdiensten.

Een Omgevingsdienst is gegoten in de vorm van een gemeenschappelijke regeling. Colleges zijn in de regel bevoegd om te besluiten tot het aangaan van een dergelijke regeling. Een enkele keer zijn het de burgemeesters die besluiten tot het aangaan van een gemeenschappelijke regeling.

De invloed van de gemeenteraad op oprichting en uitgaven van de regeling

Een gemeenteraad heeft niet meer recht dan het indienen van een zienswijze op het ontwerp van de regeling, gevolgd door het verlenen van toestemming aan het college om de regeling aan te gaan. Ja dan kan een gemeenteraad wel besluiten om die toestemming te onthouden, maar daarvoor moet de raad wel gemotiveerd aangeven waarom de regeling strijdt met hetzij het recht hetzij het algemeen belang. Dat kunnen wij teruglezen in artikel 10:35 Algemene wet bestuursrecht. De lat ligt dus onneembaar hoog voor de raad.

Eenmaal opgericht, is de gemeenschappelijke regeling een feit. De vorm waarin de regeling is gegoten is veelal een openbaar lichaam, en soms een gemeenschappelijk orgaan. Ambtelijke samenwerking tussen gemeenten vindt plaats in een bedrijfsvoeringsorganisatie. Voor elk wat wils dus.

De taken die binnen de regeling worden uitgevoerd onttrekken zich aan het oog van de gemeenteraad. De raad is echter wel goed voor het geld: de begroting van de regeling wordt vastgesteld door het bestuur van de regeling zelf. De raad heeft daarbij het recht van het indienen van een zienswijze. Eenmaal vastgesteld, is de begroting een feit. En is de daarin vastgestelde bijdrage voor elke gemeenteraad een verplichte uitgave. De raad kan daaraan niet morrelen.

De invloed van de gemeenteraad op het reilen en zeilen van de regeling

De gezamenlijke gemeenteraden kunnen bedingen dat in de regeling categorieën van besluiten worden aangewezen waarop de raden vooraf een zienswijze kunnen indienen. Het bestuur van de regeling moet die zienswijzen vervolgens herkenbaar en gemotiveerd afwegen bij het nemen van het betreffende besluit. Ook is het mogelijk dat de gezamenlijke gemeenteraden uitspreken dat er een gemeenschappelijke adviescommissie komt. Deze wordt samengesteld uit leden van de betreffende gemeenteraden. Deze twee instrumenten zijn in 2022 in de Wet gemeenschappelijke regelingen opgenomen om de positie van de gemeenteraden te versterken. Of en in hoeverre hiervan gebruik is gemaakt valt moeilijk te zeggen. Mijn indruk is dat het tot nu toe mondjesmaat is gebeurd. Werk aan de winkel dus.

Informatieplicht: (inter)gemeentelijk

Zonder informatie kan een raadslid zijn controlerende taak niet uitvoeren. Informatie is een staatsrechtelijk groot goed.

Elk raadslid hoort vanaf dag 1 van zijn raadslidmaatschap dat hij recht heeft op informatie. Deze moeten worden verstrekt door het college en zijn leden en door de burgemeester. Er is een actieve en een passieve variant hiervan. Informatie moet uit eigen beweging worden gegeven, maar ook als daarom wordt gevraagd door een of meer raadsleden. In het laatste geval moeten de gevraagde inlichtingen aan de raad als geheel worden verstrekt. Zonder morren.

Minder bekend is dat elk raadslid ook recht op informatie heeft van de kant van het bestuur van een gemeenschappelijke regeling. Ook met een actieve en een passieve variant. Dat is vastgelegd in artikel 17 Wet gemeenschappelijke regelingen. De actieve variant vloeit rechtstreeks voort uit dit wetsartikel. De passieve variant moet worden uitgewerkt in de regeling zelf.

Raadsleden hoeven dus niet bij het college te zijn als zij een vraag hebben over een aangelegenheid die zich afspeelt of afspeelde in een gemeenschappelijke regeling. Zij kunnen zich rechtstreeks wenden tot het bestuur van die regeling. Dat bestuur is vervolgens verplicht om alle raden de informatie te verstrekken waarom één of enkele raadsleden hebben verzocht.